

PROGRAMACIÓ

FILOSOFIA i CIUTADANIA

INS PUIG CASTELLAR
Seminari de Filosofia
CURS 22/23

ÍNDEX

0.- Introducció.

1.- Les competències al batxillerat i les capacitats que desenvolupen.

1.1. Competències de la matèria i les capacitats que desenvolupen

1.2. Contribució de la matèria de Filosofia a l'adquisició de les competències generals del Batxillerat

2.- Objectius de la matèria.

3.- Continguts de la matèria.

4.- Connexió amb altres matèries.

5.- Procediments i metodologia.

6.- Materials.

7.- Criteris d'avaluació.

8.- Adaptació a la situació del COVID-19.

PROGRAMACIÓ: FILOSOFIA I CIUTADANIA

1r BATX. CURS 2022/23

Professorat: Yolanda Moneo

La matèria de Filosofia en aquest nivell es planteja com a una introducció dels temes propis de les diferents branques d'aquesta assignatura (la qüestió de l'objectivitat i la subjectivitat en la teoria del coneixement, o la relació entre coneixement i acció dintre del discurs ètic). Les referències constants a la història de la filosofia són inevitables degut a les característiques de la matèria: la filosofia no permet la seva definició independentment de la seva història i el seu context cultural; quelcom semblant succeeix amb els àmbits que pertanyen a aquest saber (coneixement, acció, metodologia de la ciència,...)

Entre els diferents nivells de saber o de coneixement, la filosofia se situa en el centre d'una línia vertical ideal en el cim de la qual hi posaríem la poesia, la mitologia i la religió; en la base hi posaríem la ciència, en el mig la filosofia. Es troba a cavall entre el saber poètic, religiós i mític, i, el saber científic. L'única restricció de la filosofia, apart dels principis elementals de la lògica, és el fet que es veu obligada a tenir en compte els resultats de la ciència, per tal que el seu discurs no esdevingui quelcom buit i sense sentit. És a dir, el discurs filosòfic s'ha de situar en l'horitzó espai-temporal, encara que l'especulació pugui dirigir la mirada cap a dimensions fora de la realitat empírica.

Des del punt de vista pedagògic, la filosofia ha d'ajudar a adquirir una visió integrada dels diferents sabers i oferir un àmbit de reflexió que equilibri la tendència cap a l'especialització del currículum. Aquesta matèria ha de veure's com una contribució a l'esforç de connectar coneixements que provenen de terrenys més específics, tot mostrant els lligams. L'alumnat ha de ser capaç d'integrar la seva experiència com a subjecte teòric (cognoscent) i com a subjecte pràctic (decisió) amb l'experiència de **pensador**, i que sigui més crític i sensible davant les qüestions que es proposen: l'absurditat de qualsevol dogmatisme, la flexibilitat de criteri, l'exercici de la crítica; la racionalitat, respecte i imparcialitat que demana tot coneixement; la importància de la

demostració i de la matisació en el discurs, el paper de la raó en la comprensió del món.

La matèria de filosofia i ciutadania es configura amb un doble plantejament: d'una banda, pretén ser una introducció a la filosofia i a la reflexió filosòfica; de l'altra, vol aprofundir en l'estudi, ja començat a l'etapa obligatòria, de la dimensió moral i ciutadana de l'ésser humà i les seves implicacions de caire social i polític.

Com a introducció a la filosofia, aquesta matèria ha de familiaritzar l'alumnat amb la manera de fer, crítica i radical, que caracteritza el pensament filosòfic, així com amb els seus resultats, sempre provisionals i incerts, però de gran ajuda per configurar la pròpia concepció del món. En efecte, al llarg de la història, la filosofia ha plantejat múltiples qüestions relacionades amb la realitat, el coneixement, l'ésser humà, l'acció, la moral, la vida social i la política i hi ha donat resposta, alhora que, com a activitat intel·lectual, ha anat creant una manera pròpia de reflexionar-hi: un enfocament crític i analític, basat en arguments i obert a la discussió.

No obstant això, la matèria de filosofia i ciutadania és també un mitjà per identificar els ideals, principis, valors i normes de la convivència ciutadana, les virtuts de l'ésser humà cívic, les exigències i els deures que imposa la vida en comú, i donar-hi una justificació racional. En efecte, tot i que molts d'aquests temes ja han estat abordats en cursos anteriors, resulta necessari fer-los presents al currículum de batxillerat, ampliar la seva fonamentació teòrica i obrir-los a la crítica. I encara més perquè l'alumnat d'aquesta etapa és a punt d'integrar-se en la societat com a ciutadà de ple dret.

En efecte, educar per a la ciutadania no equival a explicar com s'ha de viure, sinó a facilitar elements d'anàlisi per valorar les diferents opcions existents. L'alumnat d'aquesta matèria ha de conèixer que la ciutadania, a més d'una relació política de l'individu amb l'Estat, és una virtut moral i que, per tant, troba la seva concreció en l'ésser humà cívic. Per tant, ja no es tracta només de conèixer els drets i deures polítics, socials, econòmics i cívics dels ciutadans i

ciutadanes, sinó de comprendre que, en relació amb qualsevol d'aquestes dimensions de la ciutadania, hi ha un catàleg d'exigències morals que obliga a tothom, com a membres d'un estat de dret, construït sobre la idea de justícia.

1.- LES COMPETÈNCIES AL BATXILLERAT.

Durant l'etapa corresponent a l'educació secundària obligatòria, l'alumnat haurà assolit el nivell de competències formals necessari per a poder desenvolupar, en el batxillerat, una correcta exercitació d'aquestes competències. Això els permetrà experimentar una vida activa i crítica com a ciutadans, la qual cosa serà de gran utilitat en el cas que triïn anar a la universitat però també en cas que optin per altres camins. L'article setè del Decret 142/2008 estipula el següent respecte a les competències al batxillerat:

1. S'entén per competència la capacitat d'aplicar els coneixements i les habilitats, de manera transversal i interactiva, en contextos i situacions que requereixen la intervenció de coneixements vinculats a diferents sabers, la qual cosa implica la comprensió, la reflexió i el discerniment tenint en compte la dimensió social de cada situació.
2. En el currículum de cadascuna de les matèries han de constar les competències específiques que es treballen en la matèria en qüestió, la contribució de la matèria a l'adquisició de les competències generals de l'etapa, els objectius, els continguts i els criteris d'avaluació.

Una persona és competent quan actua en la pràctica activant de manera conjunta la sèrie de competències que posseeix. Sovint les unes no tenen sentit de ser sense les altres. En la pràctica, les persones competents combinen les capacitats derivades de la seva formació tècnica o acadèmica amb el correcte comportament social, l'aptitud per treballar en equip o la facultat d'emprendre iniciatives i fins i tot de córrer riscos calculats. No obstant això, i pel tema que ens ocupa, resulta pertinent distingir les competències en dues grans tipologies: les competències generals del batxillerat i les específiques de cada matèria, que es presenten en el desplegament curricular de cadascuna. En el batxillerat cada matèria posseeix una epistemologia pròpia: el seu objecte de coneixement, el mètode que utilitza, els valors que fa intervenir i els resultats que obté juntament amb les seves finalitats o

aplicacions. Encara que les realitats naturals, humanes o socials són úniques i integrades, el seu coneixement al llarg de la història s'ha construït a partir de mirades específiques sobre aquestes realitats. D'aquests punts de vista o mirades particulars sobre la realitat neixen les 5 anomenades competències específiques, que són les que es deriven de l'epistemologia pròpia de cada disciplina i que es troben referenciades en els seus currículums respectius. Però també és cert que totes les disciplines desenvolupen, de forma directa o indirecta, un conjunt de competències que tenen un caràcter transversal o comú.

En el batxillerat, s'identifiquen com a competències generals i comunes les sis competències següents:

a) **Competència comunicativa (CC)**. És la facultat de mobilitzar diferents dominis de llengües, tant oralment com per escrit, en múltiples suports i amb el complement, quan calgui, d'altres llenguatges (audiovisual, corporal, musical, plàstic, etc.) en varietat de contextos i finalitats, com a eina per aprendre a aprendre, per relacionar-se i per interaccionar amb el món.

b) **Competència en gestió i tractament de la informació (CGTI)**. Fa referència a les capacitats i destreses que permeten mobilitzar recursos per trobar, reunir, seleccionar i analitzar informacions procedents de fonts diverses i en diferents suports, tant en l'àmbit acadèmic com en la vida quotidiana.

c) **Competència digital (CD)**. És la facultat de mobilitzar en situacions singulars diverses, de caràcter acadèmic, social o personal, el conjunt de capacitats i destreses derivades dels coneixements teòrics i pràctics bàsics de la societat de la informació, de la seva cultura i dels seus productes, així com de les bones pràctiques del seu entorn.

d) **Competència personal i interpersonal (CPI)**. És la facultat de mobilitzar el conjunt de capacitats i destreses que permeten, d'una banda,

l'autoconeixement i el coneixement dels altres i, d'una altra, treballar en entorns col·laboratius.

e) Competència en recerca (CR). És la facultat de mobilitzar els coneixements i els recursos adients per aplicar un mètode lògic i raonable per trobar respostes a preguntes o per resoldre problemes rellevants, que encara no s'han solucionat en el nivell i en l'àmbit adequat als coneixements, destreses i actituds que es posseeixen.

f) Competència en el coneixement i la interacció amb el món (CCIM). És la capacitat de mobilitzar diferents sabers escolars, referits, d'una banda, al món físic i a la interacció entre les persones i la naturalesa; i, d'una altra, a la societat i als valors de la ciutadania. Aquests sabers tenen per objecte la comprensió i interacció amb la societat i el món on es viu i es creix, per tal de dirigir reflexivament les accions cap a la seva millora. La competència inclou la construcció d'un sistema de valors propi, d'acord amb un model de societat plural, democràtica i solidària, el compromís social i ètic, i la valoració crítica de les diferents manifestacions culturals i artístiques, evitant tota mena d'estereotips i prejudicis.

1.1. Competències de la matèria i les capacitats que desenvolupen

Les competències específiques de la matèria de Filosofia són principalment dues: d'una banda, la competència reflexiva, crítica, dialògica i argumentativa; i de l'altra banda, la competència social i cívica.

És característic de la filosofia un enfocament reflexiu i crític; un mètode de treball basat en l'anàlisi, el raonament i la discussió; i uns resultats presentats com un conjunt d'idees argumentades que aspiren a la màxima racionalitat i a la veritat. Tanmateix, els resultats del procés argumentatiu de la filosofia mai són conclusius. Per tant, podem aduir que la filosofia s'assembla més a una activitat de recerca intel·lectual que a una ciència en sentit estricte. Per aquest motiu, si haguéssim d'identificar les competències específiques de la matèria,

hauríem de fer referència a totes aquelles que estan relacionades amb la seva racionalitat teòrica i la racionalitat pràctica.

La **competència reflexiva, crítica, dialògica i argumentativa** suposa prendre consciència de la incertesa que envolta el món del coneixement, l'habilitat per identificar problemes filosòfics i abordar-los de manera filosòfica, per relacionar els coneixements en una concepció global del món i de les coses, per aprendre a pensar amb ordre i criteri, i per exposar les opinions pròpies, respectant les dels altres i valorant-les, si escau, com a manera d'enriquir la visió pròpia de la realitat.

La **competència social i cívica** es refereix a la dimensió social dels comportaments humans, és a dir, al fet de viure en una societat globalitzada, a disposar de formació en valors democràtics i al seu exercici de manera constant en la pràctica, a ser comprensiu amb els altres en un món on els intercanvis i la mobilitat de les persones comporta contactes amb gent de diversa condició física, psicològica i cultural. Des d'aquest punt de vista, la matèria de Filosofia desenvolupa aquesta competència, compartida amb altres matèries, subratllant la capacitat d'anàlisi de les accions, les seves intencions, resultats i conseqüències, així com la reflexió crítica sobre els valors, les normes i les institucions.

1.2. Contribució de la matèria de Filosofia a l'adquisició de les competències generals del Batxillerat

El currículum de la matèria de Filosofia s'ha volgut orientar de manera competencial, relacionant els seus continguts amb aspectes de l'experiència i l'existència humana, subratllant la seva connexió amb altres àmbits del saber i mostrant la implicació de l'activitat filosòfica en el debat sobre la problemàtica social i política del món actual. A continuació, desglossarem la manera en què la nostra matèria pot contribuir al desenvolupament d'aquestes competències:

a) Competència comunicativa. És una de les competències més treballades en la nostra matèria, ja que no sols treballem a partir de la lectura i producció de

textos, orals i escrits, sinó que reflexionem sobre el caràcter constitutiu del llenguatge en la configuració de la nostra identitat com a éssers humans.

b) Competència digital. Serà fomentada a partir de l'ús de les TIC de manera crítica.

c) Competència en recerca. Des de la nostra matèria fomentarem el desenvolupament d'aquesta competència a partir de l'aposta per l'autonomia personal dels i les alumnes en el procés d'aprenentatge i de la realització d'activitats de recollida, anàlisi i exposició d'informació. A més, aquesta competència és fonamental per a desenvolupar el "treball de recerca" de batxillerat.

d) Competència en gestió i tractament de la informació. La matèria de Filosofia es basteix sobre coneixements, destreses i actituds que fan possible el domini d'aquesta competència, com ara: l'obtenció i ús d'informació; l'estructuració del coneixement; i la comunicació d'idees.

e) Competència en el coneixement i la interacció amb el món. La nostra matèria contribueix a desenvolupar aquesta competència en mobilitzar sabers referits: d'una banda, al món físic i a la interacció entre les persones i la naturalesa; i d'una altra, a la societat i als valors de la ciutadania, que tenen per objecte la comprensió i interacció amb la societat i el món on es viu i es creix, per tal de dirigir reflexivament les accions cap a la seva millora.

f) Competència personal i interpersonal. Es tracta d'una competència fonamental en la nostra matèria, ja que entenem que el discurs filosòfic es troba obert a la realitat i a les inquietuds personals i col·lectives.

Així doncs, el currículum de la matèria té una orientació competencial que relaciona els seus continguts amb aspectes de l'experiència i l'existència humana, al mateix temps que subratlla la seva connexió amb altres àmbits del saber i mostra la implicació de l'activitat filosòfica en el debat sobre la problemàtica social i política del món actual. Per aquests motius, la matèria de

Filosofia també pot facilitar l'adquisició d'una visió integrada dels diferents sabers i propiciar una reflexió sobre temes globals que equilibri la tendència cap a l'especialització del currículum. Es compleix així una de les principals exigències de l'aprenentatge competencial: posar en relació els continguts de les diferents àrees de l'aprenentatge i fomentar la transversalitat dels coneixements. En aquest sentit, la pràctica de la reflexió filosòfica pot millorar la capacitat de l'alumnat per definir conceptes i utilitzar-los amb propietat, així com analitzar les idees de manera crítica, i argumentar i dialogar amb arguments a favor o en contra.

2.- OBJECTIUS

La matèria de filosofia i ciutadania té com a finalitat el desenvolupament de les capacitats següents:

1. Identificar i apreciar el sentit de problemes filosòfics relatius a l'ésser humà, l'acció, la moral i la política, i emprar amb propietat i rigor els nous conceptes i termes assimilats per a l'anàlisi i la discussió.
2. Adoptar una actitud crítica i reflexiva davant les qüestions teòriques i pràctiques que suggereix la matèria, fonamentant adequadament les pròpies idees i decisions.
3. Argumentar de manera coherent el pensament propi de forma oral i escrita, i contrastar-lo amb altres posicions i argumentacions.
4. Practicar el diàleg filosòfic i valorar-lo com a procés d'aproximació racional al coneixement i de cerca col·lectiva i individual de respostes als problemes plantejats.
5. Analitzar textos filosòfics, identificant els problemes que plantegen, així com els arguments i les solucions que proposen, i comentar-los considerant la seva coherència interna i el context històric al qual pertanyen.
6. Utilitzar procediments bàsics per al treball intel·lectual autònom: cerca i selecció d'informació, contrast, anàlisi, síntesi i avaluació crítica de la informació, promovent el rigor intel·lectual i l'originalitat en el plantejament dels problemes.
7. Situar l'ésser humà en la confluència de l'herència biològica i cultural, i relacionar els conceptes d'ésser humà, persona i ciutadà o ciutadana.
8. Reconèixer i valorar els components de llibertat i moralitat de les accions humanes.
9. Adoptar una actitud de respecte vers les diferències, i una actitud crítica davant qualsevol tipus de discriminació social i la seva justificació.
10. Valorar la capacitat normativa i transformadora de la raó per construir una societat més justa, en la qual hi hagi una veritable igualtat d'oportunitats.

11. Consolidar i fonamentar teòricament la competència social i ciutadana exercida en democràcia.
12. Desenvolupar una consciència cívica, crítica i autònoma i compromesa amb la construcció d'una societat democràtica, justa i equitativa, basada en el compliment dels drets humans, la convivència pacífica i la defensa de la natura.

3.- CONTINGUTS

Continguts comuns a tots els blocs

- Obtenció, processament i anàlisi crítica d'informació.
- Expressió argumentada, oral i escrita, d'idees.
- Participació en espais de reflexió i intercanvi d'informació, cerca, contrast i expressió d'idees, aprofitant les tecnologies de la informació i la comunicació.
- Participació en debats mitjançant l'exposició raonada del pensament propi.
- Comentari de textos filosòfics o que suscitin problemes filosòfics, emprant amb propietat els corresponents termes i conceptes.
- Racionalitat, empatia i respecte crític envers els plantejaments aliens, individuals i col·lectius.
- Autonomia personal i sentit de la responsabilitat a l'hora de prendre decisions i actuar, assumint una visió crítica vers qualsevol forma d'injustícia i discriminació.
- Posició crítica envers els valors, normes i actituds contràries als drets humans, la convivència pacífica i la defensa de la natura.

El saber filosòfic (1r trimestre: 7 hores)

- Caracterització de la filosofia com a activitat de coneixement, diferent de la ciència, la religió i el coneixement ordinari.
- Reconeixement i valoració de la racionalitat teòrica i pràctica de la filosofia en relació amb el coneixement, la veritat i els valors.
- Identificació i plantejament d'alguns problemes fonamentals de la filosofia i de les seves principals solucions, com ara qüestions relatives a la realitat, el coneixement, la veritat, l'ésser humà o el seu comportament.

Unitat 1. Aproximació al saber filosòfic.

L'ésser humà: persona i societat (1r trimestre: 13 hores)

- Descripció de la dimensió biològica i sociocultural de l'ésser humà, entenent que les nostres capacitats naturals es desenvolupen en societat i es modelen culturalment.
- Caracterització de la relació lingüística i simbòlica de l'ésser humà amb el món.
- Explicació d'algunes concepcions filosòfiques sobre l'ésser humà i la polèmica que comporten, i plantejament crític del concepte de persona i les seves implicacions de caire legal i moral.

Unitat 2. L'ésser humà: entre la naturalesa i la cultura.

Unitat 3. La condició humana, el debat filosòfic.

Teoria del coneixement. Ciència i Lògica.(2n trimestre: 20 hores)

- Caracterització de les principals teories del coneixement i els diferents criteris de veritat.
- Metodologia de la ciència i lògica d'enunciats.

Unitat 4. Problemàtica filosòfica del coneixement: origen, fonamentació i límits.
La veritat: criteris i teories.

Unitat 5. El mètode científic i la lògica.

L'ètica i la política: democràcia i ciutadania. (3r trimestre: 20 hores)

Unitat 6. L'acció racional i l'acció moral.

Unitat 7. Els ideals de vida i els sistemes ètics.

Unitat 8. El poder polític i l'Estat.

- Descripció de l'acció humana, tipus i característiques. Reconeixement del problema de la llibertat i el determinisme.
- Caracterització de l'acció moral i de l'acció racional, i anàlisi dels seus fonaments. Plantejament de la responsabilitat en contextos normatius, legals i morals.
- Explicació d'algunes teories ètiques en relació amb els ideals de felicitat i justícia, i de la polèmica que comporten.
- Reconeixement de la dimensió política i ciutadana de l'ésser humà, de les diferents interpretacions de la ciutadania i de la seva dimensió moral.
- Explicació de l'origen i de la fonamentació filosòfica de la ciutadania.
- Caracterització del poder polític, l'estat de dret i la democràcia i reconeixement dels arguments filosòfics en què es fonamenten.
- Plantejament crític de les relacions entre la idea de justícia, la llei i el poder polític.
- Anàlisi i reflexió crítica sobre alguns conflictes latents i emergents de les societats actuals, com el problema mediambiental, els moviments migratoris, les desigualtats econòmiques, la globalització o les formes de participació democràtica per mitjà de les noves tecnologies.

4.- CONNEXIÓ AMB ALTRES MATÈRIES

Història de la filosofia

- Les concepcions sobre l'ésser humà, l'ètica, la política i la societat al llarg de la història.

Ciències per al món contemporani

- Comprensió i valoració de l'ésser humà en la seva interacció amb la natura i l'Univers.
- Avenços científicotècnics, societat de consum i impacte mediambiental.

Àmbit de llengües

- Comprensió i producció de discursos orals i escrits.
- Participació en interaccions orals i en formes de comunicació virtuals interactives.

Història. Història del món contemporani

- Anàlisi crítica del nou ordre mundial, identificant els reptes de les democràcies actuals i de les diverses formes de participació ciutadana.
- Anàlisi i valoració argumentada del fenomen de la globalització.

5.- PROCEDIMENTS I METODOLOGIA

Els procediments i les orientacions didàctiques pròpies de la matèria de Filosofia al 1r de Batxillerat giren entorn dels objectius específics següents:

1. Reconèixer l'especificitat de la filosofia i distingir-la d'altres sabers o maneres d'explicar la realitat, diferenciant el seu vessant teòric i pràctic i centrant-se en les seves preguntes fonamentals.
2. Raonar amb argumentacions ben construïdes, fer anàlisis crítiques i elaborar una reflexió adequada en relació amb els coneixements adquirits.
3. Exposar argumentacions i compondre textos propis en els quals s'aconsegueixi una integració de les diverses perspectives i s'avanci en la formació d'un pensament autònom.
4. Fer servir i valorar el diàleg com a forma d'aproximació racional al coneixement i com a procés intern de construcció d'aprenentatges significatius, reconeixent i practicant els valors intrínsecs del diàleg, com el respecte mutu, la sinceritat, la tolerància i, en definitiva, els valors democràtics.
5. Obtenir informació rellevant per mitjà de diverses fonts, elaborar-la, contrastar-la i utilitzar-la críticament en l'anàlisi de problemes filosòfics, sociològics i polítics.
6. Conèixer i analitzar les característiques específiques de l'ésser humà com una realitat complexa i oberta, amb múltiples expressions i possibilitats, aprofundint en la dialèctica entre natura i cultura, i entre individu i societat.
7. Conèixer i valorar la naturalesa de les accions humanes en la mesura que són lliures, responsables, normatives i transformadores.
8. Comprendre i valorar les idees filosòfiques que han contribuït, en diferents moments històrics, a definir la categoria de ciutadà i ciutadana, des de la Grècia clàssica fins a la ciutadania global del món contemporani, posant un èmfasi especial en l'etapa de la Il·lustració i en la fonamentació dels drets humans.

9. Assenyalar les diferents teories sobre l'origen del poder polític i la seva legitimitat, identificant les que fonamenten l'estat de dret i la democràcia, analitzar els models de participació i d'integració en la complexa estructura social d'un món en procés de globalització.
10. Reconèixer i analitzar els conflictes latents i emergents de les complexes societats actuals, els seus assoliments i dificultats, canvis i reptes més importants.

Les estratègies metodològiques que analitzarem a continuació estan relacionades amb el model que hem anat exposant, l'objectiu del qual és afavorir una dinàmica educativa des de la consideració del paper actiu de l'alumnat. A més, aquestes estratègies metodològiques també busquen afermar actituds favorables per al treball en equip. Convé ressaltar que s'han de representar els continguts proposats a partir de textos i materials complementaris en què se subratlli el problema filosòfic tractat. Algunes d'aquestes tècniques són: la lectura del text filosòfic, el comentari de text, la dissertació filosòfica, l'elaboració de mapes conceptuals, l'anàlisi de conceptes i els debats.

• **La lectura i comentari del text filosòfic**

La lectura adequada d'un text implica la capacitat d'inferir les premisses a partir de les quals el text adquireix el seu sentit i la seva unitat. A més, exigeix identificar els aspectes dinàmics (elaboracions, ruptures, reformulacions) i estructurals (jerarquies conceptuals, temàtiques, relacions entre el contingut i la forma d'exposició). D'altra banda, la lectura permet aprofundir en el context del discurs, és a dir, esbrinar el sentit de les referències biogràfiques, històriques, culturals, polítiques, etc. Finalment, és fonamental que l'alumnat sigui capaç de descobrir les estratègies argumentatives, així com analitzar l'ús dels conceptes més importants i el sentit de les metàfores i els exemples.

Pel que fa al comentari de text, ha de tenir com a eix fonamental la identificació dels conceptes i idees principals del text. És important que els estudiants aprenguin a identificar el tema (de què tracta el text), el problema (què ha portat a l'autor a escriure el text), la tesi (quin punt de vista vol defensar l'autor) i els

arguments (què raons aporta l'autor per donar suport a la seva tesi). Finalment, és important adoptar una actitud crítica amb el text i plantejar-se qüestions com les següents: és correcte el plantejament del problema o s'han omès aspectes essencials? Estan ben explicats els conceptes? Són coherents els arguments adduïts al text? Quins arguments no ha tingut present l'autor? És satisfactòria la solució que ofereix al problema que planteja?

Podem afirmar, per tant, que hi ha dues etapes en la realització d'un comentari de text: una primera etapa propedèutica, de recollida d'informació, i una segona etapa, que consisteix en la redacció del comentari de text pròpiament dit a partir dels materials que s'han recopilat en la primera etapa. Aquestes dues etapes seran les que haurà d'assumir el nostre alumnat a l'hora de realitzar el comentari de text.

• **L'anàlisi de conceptes**

Forma part, en efecte, de la lectura i el comentari de text. Tanmateix, és convenient concedir-li una atenció principal com a eina metodològica per les seves característiques pròpies. Quan un alumne se situa davant un text filosòfic ha de tenir present que la filosofia crea conceptes a partir dels quals reflexionar o plantejar problemes d'una manera filosòfica. De vegades els filòsofs utilitzen el llenguatge quotidià en plantejar les seves qüestions però, altres vegades, han de crear conceptes nous per a fer referència a una determinada realitat o plantejar nous problemes. Per aquest motiu, podem assenyalar que cada filòsof reinventa parcialment el llenguatge. Conseqüentment, és important explicar el significat dels conceptes que utilitza un autor, ja que només així s'entendrà correctament el seu pensament. Aquest és, doncs, l'objectiu de l'anàlisi conceptual. La nostra estratègia consistirà, fonamentalment, a reconèixer els termes que serviran a l'alumnat per a determinar el significat d'un concepte i, posteriorment, poder elaborar una definició.

• **L'elaboració de mapes conceptuals**

L'elaboració de mapes conceptuals consisteix en la realització d'una representació esquemàtica de les relacions significatives entre conceptes en forma de proposicions. Aquestes activitats ajuden a l'alumnat a evidenciar els conceptes clau d'un text o temàtica i a establir connexions entre els conceptes que s'han après i els coneixements previs.

Seguint a Novak, considerem que els mapes conceptuals són eines d'especial utilitat en el context del batxillerat, ja que permeten representar un conjunt de conceptes que es relacionen entre sí. A més, són esquemes de suport que poden facilitar un aprenentatge significatiu i que serveix com a pont cognitiu entre allò que l'alumnat sap i allò que pot aprendre. Els passos a seguir per a la realització d'un mapa conceptual són els següents:

1. Identificació dels conceptes clau.
2. Elaboració d'un llistat amb els conceptes clau.
3. Classificació i ordenació dels conceptes, dels més generals als més particulars.
4. Establiment de relacions entre conceptes mitjançant línies amb paraules d'enllaç o proposicions que defineixen les relacions.
5. Exposició gràfica, al mapa conceptual, dels lligaments creuats que relacionen els conceptes que pertanyen a diferents branques jeràrquiques del mapa conceptual.

Com que el significat dels conceptes varia en funció del context, hem de parar esment a la seva significació a partir del sentit global del text. Per tant, tota anàlisi de conceptes implicarà la identificació del referent (a què fa referència l'autor quan utilitza el concepte), l'explicació del significat del concepte (quin sentit té el terme en el text) i, finalment la identificació del seu ús (com utilitza l'autor el concepte i la relació d'aquest terme amb altres conceptes).

• **La dissertació filosòfica**

Entenem la dissertació filosòfica com un petit assaig que permet reflexionar creativament, aprendre a cercar i seleccionar la informació, posar en pràctica

coneixements relatius a altres matèries, desenvolupar la capacitat argumentativa i crítica i l'expressió escrita i, a més, ampliar reflexivament la cosmovisió del món. La realització d'una dissertació filosòfica implica una comprensió adequada del tema proposat, un determinat enfocament i una reflexió sobre la qüestió a tractar. Per tant, és convenient elaborar un esquema formal abans d'escriure que inclogui, almenys, una introducció (on es presenti la importància del problema que es tracta i s'avanci l'estratègia que s'utilitzarà per afrontar-lo), una exposició (on s'exposin els arguments que permetran arribar a la conclusió) i una conclusió (on es presentin les conseqüències a què s'ha arribat a partir de l'argumentació i on es pot incloure, a més, un resum breu de l'exposició). La dissertació serà el desenvolupament d'aquest esquema. Es tracta, doncs, d'un exercici que permet verificar la qualitat d'una reflexió, la lògica i la força d'una argumentació i el domini de coneixements respecte a una temàtica donada.

- **El debat**

És una eina bàsica per al foment i desenvolupament de la capacitat d'expressió i argumentació oral de l'alumnat, així com el sentit crític. Com exposa M. Lipman en *La filosofia en el aula*, els debats són mètodes de gran efectivitat a l'hora d'aconseguir un aprenentatge significatiu, ja que fomenten el desenvolupament d'un pensament crític i reflexiu. L'objectiu és animar a l'alumnat a pensar filosòficament i a convertir l'aula en una comunitat d'investigació. La metodologia és, per tant, participativa, dinàmica i autònoma.

- **El treball d'investigació**

Consistirà en la realització d'un conjunt d'activitats estructurades i orientades a una investigació realitzada pels i les alumnes sobre un tema concret. L'objectiu és fomentar el treball autònom de l'alumnat i un ús correcte de les TIC i dels mètodes d'investigació apropiats. Aquest procediment serveix com a base per a aprendre a desenvolupar el Treball de recerca del batxillerat.

6.- MATERIALS

1. Fotocòpies proporcionades pel professorat que recullen els continguts i activitats de la matèria.
2. Llibre de text *Filosofia* de C. Prestel Alfonso de l'editorial Vicens Vives.
3. Farem servir també un recull de textos, esquemes i gràfics que completen els textos que apareixen al llibre de text.
4. Per introduir els alumnes en la lectura d'obra filosòfica els presentarem capítols d'algunes obres on es reflexioni sobre algun dels aspectes presents al programa que **hauran de ser treballats obligatòriament** amb un qüestionari i guia proporcionat pel professorat, les referències són:

- SAVATER, Fernando: *Les preguntes de la vida*, Ariel, Barcelona, 1999.
- MUÑOZ, Josep: *El llibre de les preguntes desconcertants*, Empúries, Barcelona, 1999.
- VV AA: *Eines*, Enciclopèdia Catalana, Barcelona, 1999.
- VV AA: *El pensament compartit*, La Magrana, Barcelona, 1993.
- RUBERT DE VENTÓS, X.: *Per què filosofia?*, Ed 62, Barcelona, 1983.

5. Pàgines web:

- a. www.alcoberro.info, que ofereix un ampli ventall de possibilitats.
- b. [Aulanet: evolució i d'altres](http://Aulanet:evolucioi.daltres), que recull molta informació de temes científics i tècnics, com ara l'evolució.
- c. [Webs Filosofia per L. Vallmajó](http://WebsFilosofia.per.L.Vallmajó), prou coneguda en l'àmbit de l'ensenyament.
- d. www.pensament.com, especialment adient per a l'anàlisi de conceptes i obtenir informació dels autors i corrents filosòfics.

7.- AVALUACIONS

A l'hora de planificar l'avaluació no oblidem que aquesta ha de tenir dos objectius principals: 1) comprovar que les activitats i les diverses metodologies utilitzades en el desenvolupament de les classes s'ajusten als objectius proposats i 2) comprovar que els alumnes han assolit els objectius marcats. També tenim present que l'avaluació ha de ser continua (permet regular l'hàbit de treball i estudi dels alumnes), global (ha de dissenyar activitats que cobreixen tot l'espectre de continguts de la proposta curricular i no només els conceptuals) i diversificada (ha de incorporar un ampli ventall d'activitats).

D'acord amb les tres funcions (inicial, formativa i sumativa) de l'avaluació plantejarem les següents activitats:

1. Avaluació **inicial**: una prova inicial a base de preguntes que ens donaran informació sobre els continguts conceptuals i una altra prova sobre un text que ens proporcionarà informació sobre els procediments i sobre les actituds.

2. Avaluació **formativa**: en aquesta avaluació tindrem presents les activitats realitzades pels alumnes a classe (exercicis variats, dissertacions, ...), exposicions orals de treballs, participació en debats, revisió de comentaris de text, etc..

3. Avaluació **sumativa**: en relació als *continguts* a més de les clàssiques proves tindrem en compte altres activitats com l'elaboració de treballs d'investigació, disseny i participació en alguns experiments, proves de caràcter objectiu, etc., així com també tots els resultats recollits a l'avaluació formativa.

Les **proves** de caire més clàssic tindran una estructura semblant al que segueix:

A partir d'un text proposat els alumnes han de respondre una sèrie de preguntes semblants a les que segueixen:

1. Explicar el tema, la tesis i l'estructura.
2. Explicar algun concepte o idea del text.
3. Mostrar les raons que l'autor fa servir per justificar les idees del text, lligar les idees del text amb la resta de les idees del text, ...
4. Altres preguntes podran estar deslligades del text i fer referència a comparar conceptes, explicar idees, classificar, ordenar, buscar i exposar criteris, ...

El número mínim d'aquest tipus de proves per avaluació serà de dos, per poder fer la mitjana aritmètica cal partir en cada prova d'un 4 com a mínim. L'arrodoniment de la nota amb decimals és sempre a la baixa a l'hora de posar la nota a les actes trimestrals. En el moment d'establir la nota global, les notes compten amb tots els decimals i l'arrodoniment es realitzarà en funció de la valoració global de tot el curs.

S'han de treballar entre 3-4 lectures obligatòries sobre els capítols de les obres esmentades en el punt anterior, que seran considerades com a part del treball personal de l'alumnat.

El seminari considera que tant la **nota de les avaluacions parcials com la nota global de la assignatura** ha de ser el resultat d'aplicar els següents criteris:

- el 70 % correspondrà a les competències conceptuals,
- el 20 % correspondrà al treball personal,
- el 10 % correspondrà a les actituds.

Respecte a l'ortografia, el seminari de Filosofia arriba a l'acord de restar en proves i treballs **0'1** punt per cada falta sense comptabilitzar les que siguin repetides, s'estableix que el màxim a sostreure per aquest concepte sigui d'**1** punt.

Recuperacions

Quan hi hagi alumnes que no hagin assolit els objectius proposats establirem el següent mecanisme de recuperació:

1. Si els objectius no assolits es refereixen a **una part del curs** (com pot ser alguna avaluació) proposarem un seguit d'exercicis que els alumnes han de fer fora de les hores lectives del centre i que corregirem de manera individual. Tanmateix els alumnes podran plantejar a classe o en hores de consulta qualsevol dubte que tinguin sobre qualsevol aspecte que no hagin entès encara. Després farem una prova semblant a la proposada anteriorment. La realització dels exercicis i de la prova es farà durant el temps corresponent al període lectiu següent en que l'alumne no hi hagi assolits els objectius marcats, excepte el tercer trimestre per manca de temps. La nota de recuperació és un 5, només en els casos en què s'hagi tret bona nota (per sobre del 7) es pot obtenir un 6. Cas de suspendre l'examen de recuperació es mantindran les notes anteriors sense cap modificació.

2. Si els objectius no assolits es refereixen a la **totalitat del curs del 1r. de batxillerat**, llavors els alumnes hauran de fer una sèrie d'exercicis durant l'estiu i, en la data fixada pel centre (i seguint les instruccions del Departament d'Ensenyament que indiquen l'obligatorietat de què els alumnes siguin avaluats durant el mes de setembre), fer la prova corresponent semblant a la proposada al principi, com a model d'examen.

Si malgrat tot l'alumne encara no aconsegueix superar l'assignatura, llavors hauria de fer un seguit d'exercicis de manera individual que seran controlats pel cap de seminari. En la data fixada pel centre tornaran a fer una altra prova, que juntament amb les tasques desenvolupades durant el curs, permetrà la seva avaluació

A la recuperació final de juny es recupera tot el contingut de cada crèdit trimestral. La nota màxima de suficiència és un 5. La nota mínima de trimestre per fer mitja a final de curs és també un 4. Si feta la mitja dels tres crèdits no

s'arriba a 5, s'haurà de recuperar la matèria; si s'arriba al 5 es donarà per aprovada la matèria. Dos trimestres suspesos comporta haver de recuperar tota la matèria.